

Spomini, stekani v roman

Nova podlistka Romana Anice Perpar in Jakoba J. Kende pripovedujeta o različnih osebnih preizkušnjah v različnih stoletjih

FOTO JAKOB J. KENDA

Kapitulacija Italije, zmeda v italijanski vojski, vojaki, civilisti. Prvoosebni junak opisuje svojo pot domov, kjer se pridruži osvobodilni vojski ... V romanu se prepletata dve zgodbi: zgodba avtorice in njenega očeta (zgodba otroka, ki po vojni doživlja mejo, ločenost sorodnikov, krizo, nov družbeni sistem) ter zgodba vojaka, ki sta mu od partizanskih spominov najpomembnejša osvoboditev Trsta in Gorice.

**TANJA JAKLIČ
IRENA ŠTAUDOHAR**

»Vse skupaj se zapisuje v spomin telesa. To je spomin, ki ni vezan samo na vid in sluh, temveč se kot močan doživljaj veže na intuicijo in podzavest in je morda celo deden. Branje bo najbrž bolj zanimivo za ljudi, ki so povezani s Primorsko in jim tudi njihov spomin telesa govori na podoben način,« je povedala avtorica romana *Spomin telesa* Anica Perpar, slovenska pisnica, pisateljica, redna dopisoval-

ka v *Pismih bralcev*. Rojena je bila v Gorjah pri Cerknem, vse življenje je službovala kot učiteljica, živila v Srbiji, Tolminu, Logu pod Mangartom, zdaj je njen dom v Logatcu. *Spomin telesa* bi moral biti napisan pred desetletji, je povedala. Takrat ji je namreč oče zaupal svoje zapiske in jo prosil, naj jih lektorira in stilistično popravi.

»Moj oče je bil primorski fant, šolal se je pod italijansko okupacijo, po vojni pa je kot oficir JLA zunaj doma uporabljal tako imevanov srbohrvaščino.« Spomine na vojaščino v italijanski vojski ter partizansko izkušnjo je po nasvetu zgodovinarja Toneta Ferenca pisal za založbo Borec. Tedanja urednica mu je svetovala lektoriranje in izboljšavo jezika. A takrat, tako Anica Perpar, sta bili njeni hčeri majhni, hodila je v službo in z možem zidala hišo, zato so zapiski dolgo čakali v predalu. »Očeta že dolgo ni več, upokojila sem se in za mano so določene življenjske izkušnje, ki sem jim dala prostor poleg očetovih. Rekla bi, da je v

tekstu zgoščena osebna in širša zgodovina dveh rodov. Očetove spomine sem prepleta s svojimi, ki se jih je v sedemdesetih letih z izkušnjami o času tudi nekaj nabralo. Tekst sem pripravila za izdajo pred približno petimi leti. Pisala sem, ko nisem imela gospodinjstskih ali družinskih obveznosti, vsekakor po delih in s prekinitvami.

Roman je bil pripravljen za izid pri založbi Ad Pirum, ki pa je zaprla vrata, zato avtorica išče založbo, ki bi izdala celoten roman v knjigi. V predalu ima še tri daljše prozne tekste in dve pesniški zbirki. Tekst *Jesen v Piranu* je preplet resničnih in izmišljenih dogodkov in se sprašuje o osebnih krivdi in kazni. Pesniška zbirka *Okna moje hiše* je posvečena kraju in ljudem pesniškega dozorevanja. Zbirka *Kokoni časa* pa so krajše refleksije na bivanjska vprašanja, ki čakajo na »zlati vek, ki muzeum kranjskim pride«, je dejala.

Anica Perpar je redna dopisovalka *Pisem bralcev*. To so odzivi

Ko bralec bere ta potopis, ga dobesedno zasrbijo podplati, želi si, da bi se kar takoj odpravil na neko pot, četudi samo na bližnji Rožnik.

na aktualno dogajanje in stanje duha v naši družbi. V enem od letošnjih pisem, objavljenih v *Delu*, denimo razmišlja, kaj je umetnost. »Čas odloča, kaj ostane na situ in kaj pade skozenj. Aktualni čas ni vedno pravičen ocenjevalec.« In sklone, da je umetnost reka z glavnim tokom, stranskimi rokavi, meandri, otoki in otočki, jezeri, usmerjenimi lužami in vsem, kar se je v tej vodi zaredilo.

Dolga pot po Ameriki

Potopisni roman Jakoba J. Kende *Apalaška pot: 3500 hribov in Amerike* je humoren in iskren zapis o hoji, samoti, vzdržljivosti, novih prijateljih, taborjenju, popotniški hrani, drevesih, divjih živalih in o tem, kako gol, moker in dobre volje sedeti ob tabornem ognju. Apalaška pot vodi po samotnem istoimenskem pogorju na vzhodu ZDA in prečka kar 14 ameriških zveznih držav. Ni lahka – če seštemo vse vzpone, ki jih premagata popotnik, nanese toliko, kot da bi se z nivoja morja šestnajstkrat

sobotna priloga

V soboto ne prezrite:

Ali Žerdin

Pogovor z zgodovinarjem Niallom Fergusonom

Boštjan Videmšek

Jair Bolsonaro, novi brazilski predsednik

Sebastijan Kopušar

V epicentru sodobne ameriške revščine

Jožica Grčič

Cerkev in njene nepremičnine

Renata Salec

Pomisliki

Delo d.o.o., Dunajska 5, SI 1509 Ljubljana, 1007796

DELO

Podlistek

JAKOB J. KENDA

1. del

APALAŠKA POT

PO MESECU DNI ...

Če bi se tistega večera malo razgledal, bi opazil, da to ni dobro mesto za tabor, saj je čisto blizu živalska steza. Bil sem tudi sam, kar vedno pomnoži verjetnost kakšnega nočnega obiska. Niti vreče s hrano nisem obesil, kot bi jo moral: na primerno vejo, dovolj stran od debla, dovolj visoko od tal. In pri vsem tem sem bil le nekaj ur hoda naprej od zavetišča ob jezeru Watauga, ki so ga zaprli zaradi 'povečane aktivnosti medvedov'. Bil sem utrujen in spal sem ko ubit. Toda zbudil sem se vseeno

zgodaj, še zdanilo se ni zares. Zbudil sem se, ker se je nekdo lotil moje vreče s hrano.

Zanimivo, kako te lahko preplavi strah, da čisto otrdiš, a so misli vseeno jasne: zakaj nisem obesil vreče, kot so me naučili? Zakaj sem se pustil prepričati tistemu prodajalcu, naj kupim drago vrečo iz kevlarja? Samo privežem naj jo na dovolj močno deblo, mi je govoril! Kaj bi se mučil z iskanjem prave veje, je rekel!

Naj se pretvarjam, da me ni? Žival natanko ve, kje sem, in ne dvomno ji je jasno, da je tisto moja

hrana. Tudi zaradi tega je toliko bolj razdražena. In iz trenutka v trenutek bolj razdražena postaja zaradi vreče same, ki se ji očitno res nima namena vdati. Se pa je marsikaj v njej zdrobilo, zmečkalo, odprlo, da dehti samo še slajše. Kako renči! Kako hrope in jezno gode!

Kaj naj torej naredim? Naj čakam, da se ji do konca zmeša in se spravi name? Ali naj grem res kar naravnost nadnjo, kot sem bral, da je treba, če pride do česa takšnega?

Prav. Bolje herojska smrt, kot da me najdejo razmesarjenega in s ponečenimi spodnjicami.

Karseda tiho odpnem zadrgo notranje plasti šotora, sežem po pohodniških palicah, ki ju imam vedno spravljene tik pred vodom. Žival me sliši, jasno. Natančno, da prihajam na plano, obmirovala je in samo čudno golči. Zajamem sapo, preprimem palici. Levo imam zdes in levice nared kakor sulico, desno v desnici držim kakor meč. Potem planem ven, v dveh korakih sem okoli šotora, ponežen se naravnost proti tatinski zver, zraven tulim, besno,

karseda živalsko, rjovem kakor črni bik v jutro.

DOLGE POTI

Dolge poti so res dolge. Na tisoče kilometrov daleč gredo. Na večini se nabere krepko preki sto kilometrov skupnega vzpona. Desetine tednov potrebuješ, da jih prehodiš.

Med takšne poti ne spada naša ljuba Slovenska planinska pot, čeprav je dolga 600 kilometrov, ima 45 kilometrov skupnega vzpona in dostikrat drzno speljana prek svojih krasnih razglednikov vzame okoli štiri tedne. Od tistih poti, ki gredo prek Slovenije, med dolge spadajo takšne z eksotično zvezečimi imeni. E7 s 6100 kilometri od Portugalske do Madžarske. E6 s 6300 kilometri od Finske do Turčije. Najdaljša v sklopu alpskih tras Via Alpina, rdeča, po grebenu Alp od Monaka do Trsta napravi 2400 kilometrov in ima 139 kilometrov skupnega vzpona. Tudi Camino ima upoštevanja vredno dolžino, saj ga lahko začneš s svojega dvorišča in končaš na španjskem vohalu ob Atlantiku. Nekoliko naprej od domačega praga pa

gre prek kontinentov še cela množica dolgih poti. Na južni polobli je morda najbolj znana Te Ararua, ki se jo prek obeh novozelandskih otokov prehodi v približno petih mesecih. Najvišje gre seveda Velika himalajska pot, ki je dolga 4500 kilometrov. Množica dolgih poti poteka po otokih Japonske. In za pohodnika v ZDA velja kot največje priznanje osvojitve naslova 'trikrat kronanega': da prehodi Pot pacifiškega grebena, Pot kontinentalnega razvodja in Apalaška pot. Samo Apalaška pot ima 3500 kilometrov horizontale in 142 kilometrov vertikale; običajno se prehodi v šestih mesecih.

Veliko številu dolgih poti gotovo kaže, kako priljubljene so. A predvsem je dobrodošlo, da jih je toliko, ker lahko vsak pohodnik med njimi najde čisto pravo zase. To je bistveno.

Knjigo Jakoba J. Kende *Apalaška pot* lahko za 27 evrov naročite na www.apalaska.si ali jo kupite v boljše založenih knjigarnah.

V podlistku bomo objavili le prvi del romana.

Podlistek

Anica Perpar

1. del

SPOMIN TELESA

Mama spi. Na domskem hodniku brni stroj za čiščenje tal. Zavesa v sobi je zagnjena. V polmraku sedim ob maminu postelji. V rokah držim šop gosto popisanih listov. Svoje zapiske mi je oče izročil dobro leto pred smrtjo. Berem:

Bologna, 24. julij 1943, vojašnica Mazzini

Sem komandant straže in stojim na vratih vojašnice Mazzini v ulici Bergolocci. Vroč poletni dan je. Ura je devet in petdeset minut. Oglasijo se sirene. Vojaki na dvorišču vojašnice gledajo v jasno nebo, prislukujejo zvokom in se

čudijo. Z modenske strani se prikažeta dve letali in izgineča čez Casaleccio. Tišino prekine hripav glas majorja C., komandanta enote. Vojaki morajo nemudoma v zaklonišče pod vojašnicami, zunaj ostanemo samo stražarji.

Nenadoma strahovito zabobni in zemlja se strese. Pahljača izstrelkov protiletalske obrambe se razpre proti jugu, čeprav ni videti nobenih sovražnih letal. Med presledki protiletalskega ognja je nekje visoko nad nami slišati oddaljeno brnenje. Potem se zamaje svet. Bombe padajo na severni del mesta okoli železniške postaje.

Zdi se, da napad traja neskončno dolgo, čeprav se vse zgodi v desetih minutah.

Nastane zlovešča tišina. A le za hip. Protiletalska se znova oglasi, tokrat s podvojenjo močjo. Nova jata letal se približuje mestu. Svoj tovor odvržejo na položaje protiletalske obrambe po gričih okoli mesta. Zdaj padajo bombe tudi po zgradbah v središču mesta. Ko znova nastane tišina, se zasliši pokanje iz smeri ranžirne železniške postaje. Zadet je vlak s strelivom. Komanda postaje telefonsko prosi vojaštvo za takojšnjo pomoč. Stečem čez dvorišče v zaklonišče in obvestim majorja o zadevi.

Nebo nad mestom je zadržano s prahom, vmes poplesuje perje. Skozi krpo jasnine uzrem letalo. Po ulici priteče razmršena ženska, žuga z roko proti nebu in preklanja Angleže in Američane. Ko jo zračni pritisk eksplozije vrže ob zid, besno prekolne Mussolinija. Omamljen se pobiram s tal, tudi ženska se pobere in odšepa po ulici.

Pritečem v zaklonišče. Pri vratih sedi kuhar, velik in močan človek, zdaj vase pogreznjena vreča. Vojaki čepijo ob stenah, le major

Menaža je kuhana. Razdelili jo bodo, ko se vrnejo vojaki.

Prvi se vrnejo ob štirih popoldne. Nekateri imajo tablice čokolade, ki so jih pobrali pred porušenimi trgovinami, drugi kažejo koščke razcefranih bankovcev. Vojaki, ki so delali na ruševinah hotela Brunn, se vrnejo opiti. Nemški vojaki so jih v zahvalo za pomoč napojili z rumom.

Vojaki, ki se vrnejo z železniške postaje, pripovedujejo, kako so italijanski oficirji zaman prikrajali svoje vojake k reševanju vagonov s torpedi. Prišla je nemška enota. Poveljujoči je razdelil vojake v skupine in jih izmenjaje pošiljal v peklo divjajočega požara in eksploziji, dokler ni bila naloga opravljena in vagoni s torpedi odvečeni stran.

Ob petih popoldan sem prost. Ležem na posteljo in zaspiam. Tudi naslednjega dne sem še prost. Odpravim se v mesto. V vojašnici desetega polka lahkih konjenikov imam prijatelja, sokrajana Jožeta, ki je kuhar. Srečam ga pred svojo vojašnico.

V podlistku bomo objavili le prvi del romana.

NE SPREGLEJTE

OK
ODPRTA KUHINJA

SKRIVNO ŽIVLJENJE NARAVE
Cvetje v jeseni

ODPRTA KUHINJA
Valentine Smej Novak

MIDVA KUHAVA
KAR ZAČNIMO: zdržljiva Martinova račka

neDELO